

В. Ю. Тарасюк
Ужгородський національний університет
(м. Ужгород)

УТВЕРДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ НА ШПАЛЬТАХ ЧАСОПISУ «НОВА СВОБОДА»

Вагоме місце в розвитку суспільно-політичних процесів на Закарпатті, як і в цілому в Україні, завжди відіграла преса. Функціонуючи за складних історичних умов, долаючи цензурні заборони, проблеми фінансового й матеріального забезпечення, нестачі журналістських кадрів, місцева періодика зробила значний внесок у розвиток економіки й культури краю, у пробудження й утвердження національної свідомості населення.

Силою публіцистичного слова, поєданого з художнім і науковим, творці патріотичних часописів намагалися втілити в дійсність віковічні прагнення своїх предків мати волю, жити власним, незалежним від зовнішніх зазіхателів життям. Своєрідним апогеєм цих сподівань стало проголошення Карпатської України. Не маючи змоги бути громадянами великої соборної української держави, закарпатці в непростий передвоєнний період наважилися на новий унікальний історичний крок українства в державотворенні – проголосити незалежність у рамках окремо взятої території західноукраїнського регіону. Невипадково дослідники називають проголошення самостійності Карпатської України «прологом відродження Української держави» [1, 33].

Коли воєдино злилися всі українські землі, а через десятки років, на зламі 80 – 90-х років ХХ ст., наш народ усе ж здобув волю, по-новому осмислюється значення тієї вікопомної події. Один із найфундаментальніших дослідників Карпатської України М. Вегеш зазначає: «Автономна Підкарпатська Русь, а згодом самостійна Карпатська Україна, існувала протягом надзвичайно короткого відрізка часу: з жовтня 1938 р. до другої половини 1939 р. Незважаючи на це, у краї відбувся такий бурхливий розвиток політичних подій, що до Карпатської України була прикута увага всієї світової громадськості» [4, 377]. Тому цілком логічним і природним є зацікавлення дослідників джерелами, які безпосередньо відображають непрості перипетії того часу на Закарпатті.

Серед таких вагомих джерел саме і є крайова преса. Вона не лише віддзеркалює шлях, пройдений закарпатською журналістикою, а й у світлі вищесказаного дає змогу об'єктивніше оцінити наше минуле, зокрема повнокровніше осмислити тогочася кризь призму національних відчуттів населення, зрозуміти, чому саме так, а не інакше розвивалися події на багатостраждальній верховинській землі в один із найскладніших періодів у її історії. Крім того, І. Михайлин слушно зауважує, що з періодичними виданнями «були пов'язані провідні українські письменники і політичні діячі, які інтенсивно впливали на громадянство, формували громадську думку свого часу, мали тяглість у часі існування, всеукраїнський розголос» [9, 23].

З огляду на викладене особливої уваги заслуговує газета «Нова Свобода», яка ще недостатньо вивчена й оцінена науковцями, хоч окремі дослідники зробили свій вагомий внесок у цю справу (В. Габор [5], [6], О. Дроздовська [8], І. Буковський [3] та інші). Причини маловивченості названого видання криються на поверхні. З одного боку, «Нова Свобода», як і інші закарпатські часописи 20 – 30 рр. ХХ ст., тривалий час була призабутою. Адже в радянський період з ідеологічних міркувань належала до табуїрованої періодики, що не мала права на об'єктивне дослідження. З іншого боку, через накопичення безлічі «білих плям», обмежений доступ до примірників старих видань чимало значущих питань в історико-журналістській науці ще залишаються поза увагою. І як зазначає Ю. Бідзіля, «окремою проблемою, яка потребує дослідження в історії закарпатської періодики є становлення ідеї національної свідомості, ідеї державності як критерію, котрий має універсальний характер у всіх ділянках буття нашого регіону та держави загалом» [2, 4]. До того ж із плином часу уроки минулого вимагають нового осмислення, співставного з конкретними реальними змінами в суспільстві.

Із зазначених міркувань тема пропонованої статті бачиться актуальною. У праці здій-

снено спробу зробити внесок у розробку питань, пов'язаних з утвердженням національної ідеї на шпальтах закарпатоукраїнських часописів 1920 – 1930-х рр. Виходячи з цього, виокремлено мету: з'ясувати, як на шпальтах газети «Нова Свобода», об'єкта нашого дослідження, утверджувалася національна ідея. Мету ж конкретизовано в такі головні завдання: 1. Вивчити матеріали названої газети, у яких у той чи інший спосіб знайшла відображення українська ідея і які відповідно є предметом дослідження. 2. Простежити роль видання «Нова Свобода» в поширенні української ідеї серед населення краю. 3. З'ясувати, наскільки актуальними є сьогодні матеріали «Нової Свободи», які популяризували національну ідею в краї.

Аналізуючи публікації взятого для розгляду часопису, насамперед слід зазначити, що в період Карпатської України він мав неабиякий вплив на місцеве населення. Цьому сприяв ряд факторів. По-перше, «Нова Свобода» увібрала в себе кращі традиції української закарпатської преси. Зазначене видання бере початок від по-справжньому етапної в крайовій журналістиці газети «Наука» (1897 – 1914, 1919, 1920 – 1921), котра зі своїми наступниками-послідовниками – «Руською Країною» («Руською Країною», 1919) та особливо «Свободою» (1922 – 1938) – відіграла значну роль у відстоюванні інтересів закарпатоукраїнців, національному пробудженні краю. І саме «Свобода» дала життя «Новій Свободі», яка увійшла в історію першою закарпатською українською щоденною газетою. Відповідно зміна періодичності виходу з тижневої на 6 разів на тиждень (в усі дні, крім, понеділка) дала можливість реорганізованому виданню більше впливати на читачів.

Наступним фактором дієвості виступів «Нової Свободи» було те, що вона виходила в 1938 – 1939 роках, тобто саме в період існування Карпатської України. Таким чином газета стала свідком практично всіх вагомих подій, які мали місце на Закарпатті перед Другою світовою війною, і активно їх висвітлювала. Також мало значення те, що до створення й виходу щоденника долучилися відомі громадсько-політичні й національно-культурні діячі, знакові журналістські постаті краю, зокрема А. Волошин, В. Гренджа-Донський та інші, хоч власне журналістських кадрів часопису не вистачало.

Отже, сукупність чинників впливу зумовила особливий статус названого видання в кінці 1930-х років і в палітрі місцевих часописів, і в контексті крайових суспільно-політичних процесів. Сказане підтвердили вже перші числа щоденника, який почав виходити 15 червня 1938 року.

Вище вже наголошувалося, що з «Новою Свободою» нерозривно пов'язане ім'я А. Волошина – майбутнього президента Карпатської України та невтомного організатора газетно-журнальної справи на Закарпатті. Він, зокрема, входив до організаційного комітету часопису, уміщував на його шпальтах авторські публіцистичні праці та був одним із тих, хто з метою вагомшого впливу на читачів домігся щоденної газети. Так, замість «Свободи» з'явилася газета із символічною назвою «Нова Свобода».

У передовій статті під промовистою заголовком «З першим числом українського щоденника» А. Волошин зазначав: «Наш щоденник не зродився з рахунків якоїсь політичної партії або чужої політичної ідеї, не оперується на субвенції, але виплекали його груди матери народної ідеї, тому і буде служити лиш народним інтересам...» (Нова Свобода. – 1938. – Ч. 1. – 15 черв. – С. 1). Автор зазначав, що новостворена газета – спадкоємниця «Науки» і «Свободи» – стане органом першої руської (української) Центральної народної Ради, писатиме в дусі християнського світогляду, який відстоює засади цивілізації, демократії й не підтримує ні крайніх лівих, ні крайніх правих. Часопис повинен бути поза партіями, сприяти загальнонаціональній політичній співпраці, відстоювати інтереси державної цілісності та «демократичного республіканського» ладу.

Цим самим А. Волошин фактично окреслив цивілізований, європейський вибір нової газети. До речі, попри активну суспільну діяльність, отець Августин, котрого на сторінках «Нової Свободи» часто називали «батьком нашого відродження», «заслуженим батьком українського народу на Підкарпатті», за неповний рік виходу газети опублікував у ній цілий ряд матеріалів (переважно статей, промов), які в основному стосувалися політичної тематики. Вони свідчать, що автор оперативного відгукувався на злободенні проблеми часу. Значною мірою завдяки зусиллям А. Волошина «Нова Свобода» стала першою по-справжньому українською щоденною газетою за Карпатами. Вона виходила до останнього дня існування Карпатської України (припинила друкуватися 16 березня

1939 р.) й увінчала журналістську діяльність президента молодій державі.

Загалом на нову газету покладалося завдання розвинути принципи, відстоювані ще «Свободою», яка вважала українські щоденні видання «наймодернішою зброєю». Саме такою «зброєю» розраховувала бути «Нова Свобода», пізніше орган Українського національного об'єднання. В опублікованому 1938 року зверненні до українців Чехо-Словаччини А. Волошин та Ю. Ревай зазначали, що відсутність подібної преси дуже відчувала громадськість. Адже не було «меча власної виробити», «палаючого смолоскипу», який би допомагав відбивати напади ворогів і гартувати національні демократичні сили для подальшої боротьби (Нова Свобода. – 1938. – Ч. 1. – 15 черв. – С. 1). Поява ж рідною мовою незалежного щоденника (за А. Волошином, одного з найвизначальніших чинників у політичних змаганнях) стане яскравим свідченням національного відродження, його життєздатності, а тому організаційний комітет «Нової Свободи» закликав усіма засобами підтримувати саме українську щоденну пресу.

У підсумку до створення по-справжньому народного часопису долучилося чимало відомих активістів, діячів, зокрема В. Фірцак, В. Желтвай, Ф. Ревай, С. Довгаль, В. Гренджа-Донський. Вони займали керівні посади в редакції, що базувалася спочатку в Ужгороді, а потім у Хусті. Також на шпальтах видання з'являлися імена С. Клочурака, В. Бірчака, У. Самчука, А. Ворона, Ю. Боршоша-Кум'ятського та інших.

Аналізуючи «Нову Свободу», В. Габор виділяє три етапи в її житті. У перший із них газета значну увагу звертала на політику в шкільництві, на необхідності її підпорядкування потребам та інтересам краю, зокрема щодо мови викладання, добору кадрів. Із настанням осені міжнародна ситуація погіршилася, і поступово саме цю тему видання висувало на перший план. На другому етапі переважала державотворча проблематика, часто з'являлися передруки з інших видань. Нарешті третій етап позначений тим, що газета фактично стала першим державним друкованим органом на Закарпатті. У цей час вона дещо здала свої позиції: зустрічається чимало патетики, матеріалів низькопрофесійного рівня, у діяльність редакційного колективу дедалі більше втручалося чиновництво. Хоч, попри це, «Нова Свобода» енергійно писало про зміни в молодій державі, приділяла увагу виборчій тематиці тощо. Хронологічно ці три етапи В. Габор подає в контексті визначальних історичних подій: 1) з 15 червня до 8 жовтня 1938 (ч. 1 – 91), коли за Мюнхенським договором Судетські землі ЧСР передала Німеччині, у Словаччині й Підкарпатській Русі була сформована власна влада й виникла федерація з трьох держав: Чехії, Словаччини й Карпатської України; 2) із 8 жовтня до 2 листопада 1938 р., коли до Угорщини за Віденським арбітражем з Карпатської України відійшли Ужгород і Берегово; 3) 8 листопада 1938 р. – 15 березня 1939 р. Це хустський період. Він розпочався від переїзду уряду до міста над Тисою й завершився в день проголошення самостійності Карпатської України [6, 446-448].

Із такою характеристикою можна погодитися, додавши: на кожному з окреслених етапів, незважаючи на здобутки й прорахунки, газета була справжнім дзеркалом тогочасних реалій. Невипадково в публікації «Преса в Карпатській Україні» часопис зазначав, що преса є «виразником духовного наставлення кожного народу», «віддзеркаленням всіх проявів життя на всіх ділянках людського буття» (Нова Свобода. – 1939. – Ч. 49. – 5 берез. – С. 2.). Цю тезу «Нова Свобода» сповна підтверджувала своєю діяльністю попри численні перешкоди в розповсюдженні, конфіскації ряду номерів владою, постійні напади ідеологічних опонентів. А ще газета продовжувала послідовно й непохитно відстоювати національні інтереси.

Чітка українська орієнтація, різноманітні матеріали на захист народу, його історії, культури, господарства якнайповніше характеризують ті позиції, на яких стояла «Нова Свобода». Часопис докладав активних зусиль, щоб Закарпаття якнайшвидше ввійшло в ритм автономного існування, на основі національної ідеї закликав до співпраці різні політичні сили, а також учительство, урядників, священиків, хліборобів і робітників, прагнув повсякденної розбудови життя краю в усіх його проявах. Невипадково в газеті популяризувався й лозунг «Будуймо власними силами!». Окремі з публікацій могли слугувати за програмні орієнтири, як, скажімо, «Завдання нашої інтелігенції» головного редактора В. Гренджі-Донського (Нова Свобода. – 1939. – Ч. 38. – 2 серп. – С. 1). Надихали читачів на звитягу й уміщені в ряді номерів уривки з його ж щоденника під назвою

«З великих днів народин Карпатської України». Як справедливо зазначає І. Буковський, «за тематичним напрямом газети можна виділити основні етапи діяльності Карпатської України» [3, 274].

При цьому «Нова Свобода» чітко продовжувала дотримуватися запрограмованого курсу. Восьмисторінкове видання писало про необхідність розбудови молоді держави в українському стилі, про чистоту рідної мови, важливість підготовки до шевченківського свята, про організацію спорту в Карпатській Україні на державотворчих засадах, про 90-річчя кафедри української мови й літератури Львівського університету й навіть про необхідність друкувати залізничні квитки з українськими надписами. Більшість матеріалів, у яких порушувалося національне питання, ішлося про долю рідного краю, уже самими назвами налаштували читачів на відповідний лад. Сказане ілюструють, прикладом, публікації «Різдвяна промова прем'єра Карпатської України д-ра А. Волошина, оголошена по радіо на Святвечір до українського народу» (Нова Свобода. – 1939. – Ч. 5. – 11 січ. – С. 3), «В річницю української державності» (Нова Свобода. – 1938. – Ч. 111. – 1 лист. – С. 1), «Національна свідомість в історичному навіщенні» (Нова Свобода. – 1938. – Ч. 127. – 2 груд. – С. 2-3) та інші.

Ідейна послідовність була не до вподоби антиукраїнським силам, які через свої видання гостро полемізували з «Новою Свободою». Із відповіддю щоденник не барився й у свою чергу критикував опонентів за антинародну сутність. Показовими в цьому відношенні є «Пару ввічливих слів до редакторів чеських часописів у Карпатській Україні» (Нова Свобода. – 1939. – Ч. 1. – 1 січ. – С. 3). У публікації редакція зазначала, що всі цивілізовані європейські часописи (українські, німецькі, французькі, англійські) уживають назви «Карпатська Україна», «український народ», «українська влада», а ось чеські – ні. Це зближує політику подібних видань, стверджувалося в публікації, із політикою, яку проводять мадярони, полоно- й русофіли.

В іншій замітці – «Бреши, та міру знай» – щоденник уже відповідав на закиди, що в його редакції коректурою займається «і один галицький емігрант». Газета переконувала, що українців не вважають на Закарпатті за емігрантів, тому що «українська земля широка й для нас кожний українець є таким самим українцем, як і ми, бо в його жилах пливе та сама українська кров і українська думка, як у нас, і взагалі не вводимо між українців жадних різниць» (Нова Свобода. – 1939. – Ч. 8. – 23 черв. – С. 2).

Своїм недругам «Нова Свобода» відповідала по-різному, залежно від того, про що конкретно йшла мова, але в абсолютній більшості відповіді були аргументованими та яскравими. На підтвердження сказаного варто виокремити фейлетон під заголовком «Я... І польське радіо», підписаний криптонімом «М. Н.». Публікація подана в дотепному стилі з дотриманням усіх жанрових особливостей. Уже початок розповіді вводить читача в суть порушеної проблеми: «У нас кажуть: «Бреше, як польське радіо». Але що мені до того? Най собі бреше! А хіба не бреше мадярське?..»

Але на цих днях допекло мене польське радіо до живого...»

Далі автор зазначає: польське радіо повідомило, що в Хусті в повітря висадили готель і будівлю уряду. Почувши таку «новину», герой-оповідач, який саме перебував у названому готелі, «зблід, як крейда». Виявляється, він, очевидець, так міцно спав, що не чув, як завдяки польській брехні... злетів у повітря! Утім його товариш заспокоїв: мовляв, нічого не сталося! Польське радіо кожну ніч висаджує в повітря якийсь будинок у Хусті.

Так само героя фейлетонної розповіді здивувало повідомлення, що селяни напали на жандармську станицю: «Прямо баба йде на жандарма і б'є його мотикою по голові. Одного, другого, третього... І так трупом положила всіх сорок жандармів...» (Нова Свобода. – 1938. – Ч. 123. – 27 лист. – С. 6).

Подібні матеріали – хороший зразок відповіді на дезінформацію ворожих засобів інформації. Сміливо «Нова Свобода» писала й про інші антинародні прояви в краї, зокрема щодо наруги над крайовим і національним прапорами. Водночас, порушуючи українське питання на Закарпатті, газета безкомпромісно засуджувала антиукраїнську політику сусідніх держав, насамперед Польщі, Угорщини, Чехії. У часописі також уміщувалося чимало публікацій про антиукраїнські події в Галичині й Радянській Україні. На закиди ж, що в такий спосіб видання начебто розпалює мовні й національні суперечки, зі шпальт щоденника лунало (як, наприклад, у матеріалі «Відповіді редакції»), що

він і надалі плямуватиме «злочинні заміри великодержавних шовіністів на Радянській Україні проти українського народу», так само, як і злочини польських окупантів у Західній Україні та окупантів та на інших українських землях (Нова Свобода. – 1938. – Ч. 69. – 10 верес. – С. 3).

Така поведінка газети може бути зрозуміла, якщо звернутися до одного з інтерв'ю А. Волошина, яке опублікувала «Нова Свобода». Цей матеріал мав назву «Прем'єр д-р Августин Волошин про актуальні проблеми Карпатської України: Інтерв'ю «Лідовим Новинам» (Нова Свобода. – 1939. – Ч. 6. – 12 січ. – С. 2, 5.). У ньому, зокрема, визначний закарпатський діяч говорить: «...ми хочемо жити своїм власним життям, своєю українською культурою, і захищаючи послідовно та твердо своє, ми не відцураємося від шанування духовного багатства інших». Інакшими словами, газета поділяла думки прогресивних керівників краю реалізовувати на своїй землі свої прагнення й волю, а не загарбників, поважаючи при цьому історичний вибір шляхів розвитку іншими народами.

Відстоюючи національні інтереси в усіх суспільних сферах, «Нова Свобода» водночас прагнула піднести культурний і політичний рівень читачів у цілому. Невипадково газетна площа виділялася й на оперативне висвітлення міжнародних подій, що напередодні Другої світової війни було особливо актуальним. Видання мало чітку рубрикацію. Частина з рубрик стосувалася міжнародних подій, частина внутріполітичних, були й тематичні, жанрові рубрики. При цьому в основному в газеті друкувалися замітки, кореспонденції, статті, фейлетони. Іноді вміщувалися листи, анотації, огляди, інтерв'ю.

І хоч останній період в існуванні газети виявився найскладнішим, попри труднощі й помилки «Нова Свобода» залишила помітний слід в історії. Тому й дослідники різних поколінь, які об'єктивно вивчали часопис, давали йому загалом схвальну оцінку. Скажімо, П. Стерчо зазначав, що це був часопис, який відображав інтереси вже ідейно зрілого, національно свідомого, соборного українця [10, 46]. В. Габор у свою чергу назвав видання яскравою сторінкою закарпатської періодики 1930-х рр. [6, 450].

Зрештою, «Нова Свобода» була надзвичайно популярною серед населення. Причому її підтримували не тільки місцеві жителі. Свої пожертви на щоденник давали, наприклад, робітники з Праги, про що повідомлялося на шпальтах видання. В. Гренджа-Донський також зазначав, що тираж часопису в звичайний день сягав 8500 примірників, а в неділю не менше 16000 [7, 167]. На ті часи це були досить пристойні накладки, співставні з накладками сучасних закарпатських «новинок». До того ж перший закарпатський щоденник поширювався в Східній Європі та за океаном.

Отже, опрацювавши відповідного спрямування матеріали, можемо констатувати, що газета «Нова Свобода» відіграла вагому роль у поширенні національної ідеї в краї. На своїх шпальтах вона закликала всіх жителів і політичні сили до соборності, дбати про рідну землю, народ, його культуру й історію. Газета сповна виконувала покладену на неї місію по захисту національних інтересів, чому сприяли різні фактори. Основні з них: чітка політична орієнтація, спадкоємність журналістських традицій (головним чином через зв'язок із газетами-попередницями «Наука» та «Свобода»), постійна близькість із безпосереднім виром життя, участь у газеті відомих у краї діячів-журналістів (А. Волошина, В. Гренджі-Донського та інших), використання палітри жанрів і тем, що задовольняло смаки широких верств дорослого населення.

Значення виступів «Нової Свободи» особливо викристалізовується, якщо врахувати: часопис виходив за несприятливих суспільно-політичних умов, продиктованих складною ситуацією в краї, напруженим міжнародним становищем у Європі та світі напередодні Другої світової війни та непростими стосунками між державами-сусідами, які оточували Підкарпатську Русь – Карпатську Україну.

Своєї актуальності кращі публікації розглянутого видання не втратили й по нині. Вони є не лише в когорті основних першоджерел вивчення одного зі знакових періодів в історичному розвитку Закарпаття, а й слугують своєрідним зразком того, як потрібно любити Батьківщину, рідний край, засобами публіцистики відстоювати його інтереси й традиції.

«Нова Свобода» може слугувати ідейним дороговказом не лише молодим, а й досвідченим газетяркам, які за нинішніх складних політико-економічних умов намагаються творити конкурентоспроможні видання, але нерідко втрачають ціннісні орієнтири, відда-

ють перевагу поверховим матеріальним уподобанням. При цьому нехтують багатющою духовною спадщиною, набутою попередніми поколіннями в нелегкій подвижницькій праці за честь і свободу свого народу.

Опрацьований нами часопис подає й гіркі уроки, коли захоплення патетикою історичного періоду, зовнішнє втручання в його діяльність може призвести до зниження вартісного рівня публікацій, надмірного захоплення окремими темами тощо. Водночас досвід «Нової Свободи» укотре засвідчив, що вміло зорганізована діяльність редакції робить газету вагомим державотворчим чинником. Тож, зваживши, переосмисливши здобутки й прорахунки «Нової Свободи», сьогодні можна продуктивно скористатися її історично-публіцистичним досвідом не лише в журналістському плані, а й у національних інтересах загалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беднаржова Т. Августин Волошин – державний діяч, педагог-мислитель. – Львів: Основа, 1995. – 248 с.
2. Бідзіля Ю. М. Преса Закарпаття XIX – XX ст. Посібник для журналістів. – Ужгород: МП «Ліра», 2001. – 80 с.
3. Буковський І. Історична ретроспектива преси Закарпаття // Актуальні проблеми журналістики: збірник наукових праць. – Ужгород: МП «Ліра», 2001. – С. 267-281.
4. Вегеш М. Августин Волошин і Карпатська Україна. – Львів-Хуст: ЗУКЦ, 2004. – 414 с.
5. Габор В. «Нова Свобода» – літопис Карпатської України // Визвольний шлях. – 1999. – Кн. 7. – Лип. – С. 781-784.
6. Габор В. Українські часописи Ужгорода (1867 – 1944 рр.): Історико-бібліографічне дослідження / Наук. ред.-консультант д-р іст. наук М. М. Романюк. – Львів, 2003. – 564 с.
7. Гренджа-Донський В. С. Щастя і горе Карпатської України: Щоденник. Мої спогади / Упоряд. та приміт. Федаки Д. М.; вступ. ст. Ільницького В. І., Федаки Д. М. – Ужгород: Закарпаття, 2002. – 516 с.
8. Дроздовська О. Національно-патріотична проблематика публікацій часопису «Нова Свобода» (1938 – 1939) // Українська періодика: історія і сучасність. Доповіді та повідомлення III Всеукраїнської науково-теоретичної конференції. – Львів, 1995. – С. 174-178.
9. Михайлин І. Л. Історія української журналістики: Книга перша. Підручник. – Харків: ХІФТ, 2000. – 279 с.
10. Стерчо П. Карпато-Українська держава. До історії визвольної боротьби карпатських українців у 1919 – 1939 роках. – Торонто, 1965. – 288 с.; Львів / Репринт. вид.: За вільну Україну, 1994. – 288 с.

В. І. Теремко

Інститут журналістики
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
(м. Київ)

ЛЮДИНОМІРНІСТЬ ПОСТМОДЕРНОЇ МЕДІАРЕАЛЬНОСТІ В ТЕОРІЇ І ПРАКТИЦІ

Кожен тип цивілізації, соціуму структурується довкола осьових ідей, які визначають ідеали, очікування, реакції, оцінки і самооцінки. Його сенси та цінності різними виявами зосереджуються в людині як конструкторі, базовому елементі соціальних систем і взаємозалежному з ними суб'єкті. Людина починає і детермінує «причинний ряд» (І. Кант) сутностей, подій і явищ буття. Їх мірою вона також є. Як суб'єкту культури людині дано здатність «відособлюватися у структурі буття», прагнення «стати його деміургом, трансцендентуватися за межі свого тут-і-тепер-так-буття» [4; 350], безупинність у пошуку і незадоволення досягнутим, дар творити і створювати. Відповідальна вона і за людський вимір (людиномірність) дійсності, в якому особистість, її життєвий світ є найвищою цінністю.

Про людиномірність як основу світорозуміння вів мову ще Протагор («Людина є мірою всіх речей»). Людиномірність як концепт утримує єдність філософії кардіоцентризму й актуальність ідеї «сродної» праці (Григорій Сковорода); як світоглядний принцип – зобов'язує оцінювати явища дійсності за їх співмірністю буттю і цінностям людини; як парадигмальний критерій – інтегрує її сутнісні якості та різноманіття потреб. У центрі людиномірних праксеологічних, епістемологічних і аксіологічних систем фігурує людина, її очима роздивляються природне і створене працею, матеріальне і духовне.